

KASALLIK NOMLARI VA ULARNING STILISTIK DIAPOZONI

A'zamova Navro'zxon Zoyirjon qizi
Qo'qon davlat universiteti doktoranti
navruzaxonazamova@gmail.com

Annotatsiya. Maqola shifokor va bemor o'rtasidagi muloqot jarayonida qo'llaniladigan kasalliklar nomlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Bemor sifatida ishtirok etadigan oddiy ona tilida so'zlashuvchilar uchun maxsus ma'lumotlardan foydalanish mezonlariga alohida e'tibor beriladi. Maqolada kasallik nomlarining xarakterli xususiyatlari ustida tipologik tadqiqotlar o'tkaziladi va ularni ushbu nominatsiyalarning mumkin bo'lgan stilistik diapazonini hisobga olgan holda tasniflanadi.

Kalit so'zlar: ism, kasallik, tasnifi, belgilari, shifokor nutqi

Annotation. The article is devoted to the analysis of the names of diseases used in the process of communication between a doctor and a patient. Particular attention is paid to the criteria of accessibility of special information for ordinary native speakers of the literary language, acting as patients. The author conducts typological studies of the characteristic features of the names of diseases and attempts to classify them taking into account the possible stylistic range of these nominations.

Keywords: name, disease, classification, signs, doctor's speech

Kirish

Rus tilidagi "bolnoy" so'zi "og'riqni boshdan kechirgan" degan ma'noni anglatadi. Inglizcha "bemor" so'zi (lotincha patient - "Men chidayman, o'tkazaman") boshqa ma'noga ega. Bemor - "chidagan", "azob chekadigan".

Bemor birinchi navbatda shifokordan o'z tashxisini bilishga harakat qiladi. Bemor oliy ma'lumotli shaxs bo'lishi va mavjud lug'at va ma'lumotnoma adabiyotlari va internet resurslaridan bepul foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishiga qaramay, mutaxassis bo'lmagan odam uchun tibbiy atamalarni tushunish qiyin bo'lishi mumkin.

Har bir inson kasallikka chalinishga moyildir. Lotin morbusidan olingan kasallik (sinonim - kasallik) - bu tananing normal va odatiy hayotiy faoliyatining cheklanishi yoki buzilishida ifodalangan, ba'zi hollarda uning ishlashiga, ijtimoiy foydali faoliyatiga va hatto umr ko'rish davomiyligiga ta'sir qiladigan holat. Kasallik insonning o'zgaruvchan tashqi va ichki muhit sharoitlariga moslashish qobiliyatiga ta'sir qiladi va shu bilan uning himoya reaksiyalarining faollashishiga olib keladi. So'zning keng ma'nosida "kasallik" insonning tashqi ko'rinishiga,

uning xatti-harakatlarining xususiyatlariga (turishi, kayfiyati, reaksiyalari) muqarrar ravishda ta'sir qiladigan har qanday, aniq yoki yashirin, qisqa yoki uzoq muddatli normal holatdan chetga chiqishni anglatadi. Asosan, kasallik tananing ayrim qismlari yoki uning tizimlarining shikastlanish, infeksiya yoki boshqa ta'sir etuvchi omillarga javobidir.

Kasallikning sabablari xilma-xil va ko'p, bu ularni turli tipologik belgilarga ko'ra tasniflash imkonini beradi. Hayot davomida odamda 1) tug'ma kasalliklar; 2) yuqumli kasalliklar; 3) metabolik kasalliklar; 4) yetishmovchilik kasalliklari; 5) o'sma kasalliklari; 6) jismoniy yoki kimyoviy ta'sirlar, zaharlanish va zaharlanish natijasida kelib chiqqan kasalliklar; 7) degenerativ kasalliklar; 8) allergik kasalliklar bo'lishi mumkin

Yoshi, jinsi va kasbiy mansubligiga qarab kasalliklar bolalar, ayollar, erkaklar, kasbiy va qariyalar kasalliklariga bo'linadi.

Kasalliklar organizmning ta'sir qiladigan organlari yoki tizimlariga ko'ra tasniflanadi: ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari, yurak-qon tomir tizimi kasalliklari, asab kasalliklari, ichki kasalliklar, nafas olish tizimi kasalliklari, ko'z kasalliklari va boshqalar.

Tug'ma kasalliklar - bu tug'ilishdan boshlab insonga xos bo'lgan kasalliklar (masalan, rivojlanish nuqsonlari va intrauterin infektsiyalar). Olingan kasalliklarga odamning kundalik va kasbiy faoliyati natijasida kelib chiqadigan kasalliklar kiradi: jarohatlar, ko'karishlar, kesishlar, infeksiyalar, turli organlarning shikastlanishi, noto'g'ri ovqatlanish, jismoniy ortiqcha yuklar va boshqalar.

Metodologiya

Kasalliklarning sabablari har xil, ammo ularning barchasi qat'iy belgilangan guruhlariga bo'linadi: mexanik, fizik, kimyoviy, biologik, psixogen. Ro'yxatda keltirilgan omillarning har biri tana uchun yetarli bo'lmasa, kasallik holatini keltirib chiqaradi. Nomutanositlik miqdoriy, sifatli, vaqtinchalik va inson tanasining individual xususiyatlariga bog'liq bo'lishi mumkin. Kasallik turli odamlarda turlicha rivojlanadi, bu tananing jismoniy imkoniyatlari, o'z vaqtida yuqori sifatli tibbiy yordam ko'rsatish va bemorni keyingi parvarishlash bilan ta'sir qiladi.

Kasallikning quyidagi davrlarini ajratish kerak:

1) yashirin (yuqumli kasalliklar uchun - inkubatsiya) - patogen ta'sirning boshlanishi va kasallikning birinchi belgilari paydo bo'lishi o'rtasidagi davr. U bir necha soniyadan (masalan, kuchli toksinlar bilan zaharlanganda) o'nlab yillargacha (masalan, moxov kasalligida) davom etishi mumkin.

2) prodromal davr - noaniq o'ziga xos bo'lmagan xarakterga ega bo'lishi mumkin bo'lgan (isitma, charchoq, umumiy bezovtalik) yoki ba'zi hollarda ma'lum bir kasallik uchun xarakterli bo'lishi mumkin bo'lgan kasallikning birinchi belgilarining paydo bo'lish davri (masalan, qizamiq yoki suvchechakdagi dog'lar).

3) Kasallikning to'liq rivojlanish davri, uning davomiyligi bir necha kundan o'n yillargacha (sil, sifilis, moxov).

4) kasallikning tugash davri (tez yoki bosqichma-bosqich tiklanish, to'liq yoki qisman tiklanish); odatiy turmush tarzi, mehnat qobiliyatini yo'qotish, nogironlikni olish).

Kasallikning o‘tish xususiyatiga ko‘ra: o‘tkir kasalliklar va surunkali kasalliklar mavjud. Organizmda o‘ziga xos patologik o‘zgarishlarning aniqlangan darajasiga qarab, molekulyar kasalliklar, xromosoma kasalliklari, hujayra kasalliklari, to‘qimalar kasalliklari, organlar kasalliklari va butun tananing kasalliklari farqlanadi.

Natijalar

Kasalliklar mexanik, fizik, kimyoviy, biologik, psixogen omillar ta'sirida yuzaga kelishi mumkin. Davolash usuliga ko‘ra, kasalliklar terapevtik va jarrohlikka bo‘linadi.

Shifokor tashxis qo‘yishda faqat tibbiy atamalardan foydalangan holda tibbiy terminologiyani (anatomik, klinik, farmasevtika) mukammal bilishi kerak. Rasmiy hujjatlarda, tibbiy ma'lumotnomalarda va hujjatlarda, shuningdek, hamkasblar bilan muloqotda (maslahatlarda) shifokor xalqaro nomenklatura atamalaridan, yunon-lotinchada nomlarga asoslangan atamalardan foydalanishi kerak (mastit - mastit, gepatit - sariqlik, diareya - diareya, alopesiya - kallik, pedikulyoz - bitlar infestatsiyasi, saraton - saraton). Ammo bemor bilan og‘zaki muloqot qilganda, shifokor uning kasalligining mohiyatini va kasallikning mumkin bo‘lgan oqibatlarini tushuntirishga majburdir va bu mutaxassisning manfaatdor shaxs bilan muomala qilishini hisobga olgan holda adabiy tilda amalga oshirilishi kerak. Misollar: "Sizda amneziya bor, ya'ni xotira yo'qoladi, ayniqsa yaqinda sodir bo'lgan muhim voqealar uchun." "Farzandingizga enurez tashxisi qo‘yilgan. Bu to'shakni ho'llash, ko'p bolalar bu holatga moyil." "Rentgen tekshiruvlari sizda pnevmoniya, ya'ni o'pkaning yallig'lanishi borligini ko'rsatdi. Kasallik surunkali bronxit shaklida rivojlangan". "O‘g‘lingizda epilepsiya og‘ir va afsuski, eng keng tarqalgan surunkali nevrologik kasalliklardan biri. Epilepsiya rivojlanishining sababi miyadagi kista (suyuqlik) edi. Hurujlar paytida konvulsiyalar bo'lishi mumkin."

Shikoyatlarni taqdim etishda bemorning nutqi ko‘pincha normadan uzoqdir. Kasalliklarning mashhur nomlari (so'zlashuv - epilepsiya, tomirlarning varikoz kengayishi, yurak ishemik kasalligi, aqldan ozish, burr, burun nutqi, gonoreya, piyoda oyog‘i, xalq tili - oyoqdagi shishlar, pemfigus, quyon, tanglay yorig‘i, g‘oz bo‘g‘inlari, tungi ko‘rlik, dialektal - kondrashka, zakrut, likhotka, uyqusirab, vesnyanka, isitma), shuningdek, kasalliklarning ijtimoiy belgilangan nomlari (jargon - dekompressiya, sincap, vena; jargon – shizofreniya (o‘tkir og‘riqni boshdan kechiradigan va sizning farovonligingiz ustidan nazoratni yo‘qotadigan kasal odamlar tushkunlik, titroq, chekinish, quruqlik) nutqida ko‘pincha uchraydi. Faqat ma'lum kasblar vakillari - konchilar, yuk ko'taruvchilar, sartaroshlar, haydovchilar uchun tanish bo‘lgan kasalliklarning tor professional nomlari bo‘lishi mumkin.

Muhokama

Kasalliklarning ko‘plab mashhur nomlari me'yoriy bo‘lib, tibbiy atamalarning lug‘atlariga (qo‘ziqorin, qizilcha, qo‘tir, parotit, tomchilar, ürtiker, sariqlik) kirdi. Ba'zi kasalliklarning nomlari shaffof etimologiyani saqlab qolgan (ko‘p oyoq, tekis oyoq, uzoqni ko‘ra olmaslik, yaqinni ko‘ra olmaslik, strabismus, kallik, kar -soqovlik) ona tilida so'zlashuvchilar uchun tushunarli.

Agar bemor bu atamaning ma'nosini tushunmasa, shifokor kasallikning batafsil va tushunarli tushuntirishiga murojaat qilishi mumkin. Kasalliklarning nomlari ularni birinchi bo'lib tavsiflagan shifokorlarning ismlarini o'z ichiga olgan hollarda yuzaga keladi, eponimlar: Bechterow kasalligi, Koppok kasalligi, Reiter kasalligi, Xantington kasalligi, Verlhof kasalligi, Altsgeymer kasalligi. Bemor bilan muloqotda atamalardan foydalanish nafaqat nominativ, balki kommunikativ vazifani ham bajaradi. Mutaxassisning nutq harakati ma'lum bir kommunikativ muhitda yuzaga keladi va qabul qiluvchining manfaatlarini ko'zlab amalga oshiriladi. Masalan: "Siz aziyat chekayotgan Parkinson kasalligi asab tizimining shikastlanishi oqibatidir. Kasallik umumiy harakat faolligining pasayishi va harakatlarning sekinlashishi, oyoq-qo'llarning qaltirashi va mushaklarning ohangini oshirish bilan tavsiflanadi. "Sizning aniq tashxisingiz onkilozan spondilit yoki Strumpel-Bexteryu-Mari kasalligi, unutmangki, bu bo'g'imlar va ligamentlarning surunkali tizimli kasalligi. Kasallik turli sabablarga ko'ra yuzaga keladi. Erta tashxis qo'yish uchun biz rentgen nurlarini maxsus proyeksiyalarda va laboratoriya tekshiruvlarida, shu jumladan genetik tekshiruvlarda o'tkazamiz.

Shunday qilib, shifokor va bemor o'rtasidagi muloqotda, zamonaviy madaniy va nutq sharoitida tibbiy bilimlarning ma'lum darajada rivojlanishini hisobga olish kerak. Mutaxassislar va bemorlar o'rtasidagi kundalik muloqotda "kasalliklar doirasi" tushunchasi hisobga olinadi. Bu doira nafaqat batafsil ilmiy tibbiy terminologiya, balki bemor joylashgan haqiqiy muhit bilan ham bog'liq. Shifokor bilan uchrashganda, u o'z qobiliyati va imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda o'z kasalligining xarakterli belgilarini eng to'g'ri va to'liq tushuntirishi kerak.

Rus tilida so'zlashuvchi muhitda kasalliklarni tasniflash tajribasi ma'lum bir an'anaga ega. Kasallik nomlarini tasniflash mumkin, ularda nominatsiyalar, birinchi navbatda, predmet belgisiga (kasalliklarni bildiruvchi leksemalar) ko'ra birlashtiriladi. Birinchidan, mantiqiy mezon taklif qilinadi (kasalliklarning umumiy va maxsus nomlari o'rganiladi), ikkinchidan, lingvistik yondashuv birinchi o'ringa qo'yiladi: lingvistik material kasallikning holatini tavsiflovchi sintaktik konstruksiyalar nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi; va strukturaviy xarakteristikalar aniqlangan sinonimik qator va so'z yasalishining turli semantik modellarida o'rganiladi.

Keng tibbiy-antropologik yo'nalishda - xalq tabobatini jalb qilgan holda - tibbiyot tilini o'rganish muammolariga tarixiy-madaniy yondashuv shakllanmoqda. Shu bilan birga, kasalliklarning nomlari madaniy va antropologik xususiyatlarni aks ettiradi.

Xulosa

Ushbu maqolada o'rganilgan materialni tahlil qilish g'oyasi madaniy-antropologik va tibbiy komponentlarning uyg'unligi kashf etilgan va organik ravishda birga mavjud bo'lgan integrativ yondashuvga tayangan holda haqiqiy tibbiy amaliyotga asoslanadi. Ushbu holatni rasmiylashtiradigan toifa, shubhasiz, tibbiy tajribadir. Aslida, ushbu maqoladagi kasalliklarni tasniflashning aniqlovchi mezonini rus xalqi madaniyatidagi tibbiy tajribaning o'ziga xosligi bo'lib, u bir tomondan tibbiy bilimlarning ma'lum bir sifatini aks ettiradi, ikkinchidan esa ba'zi madaniy xususiyatlarni bilvosita saqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karasik V.I. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. - Volgograd: Peremena, 2002. - 477 p.
2. Kochetkova T.V. Психология общения врача: современные социально-речевые практики. XXI Xalqaro ilmiy konferensiya “TILI VA MADANIYAT» Sergey Burago nomidagi Kiyev, 2012 - B.72 - 84
3. Formanovskaya N.I. Коммуникативно-практические аспекты единиц общения. - М: IKAR nashriyoti, 1998. - 291 b.
4. Chizhova M.E. Опыт когнитивного анализа концептов «Здоровье» и «Болезнь». Молодые учёные — здравоохранению. Ulug’ Vatan urushidagi G'alabani 65 yilligiga bag'ishlangan talabalar va yosh olimlarning xalqaro ishtirokdagi 71-mintaqalararo ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. - 1-qism. - Saratov: Saratov nashriyoti. asal. un-ta. B. 83-84.